

OROSZORSZÁGON ÁT

Tuzson János képei elé

Az 1870-ben, Szászcsanádon született Tuzson János nagyszzebeni és budapesti középiskolái után 1894-ben lett a nagyhírű selmechányai főiskolán tanár, majd tíz évvel később a budapesti József Nádor Műegyetem oktatója. Harminckilenc évesen a Magyar Tudományos Akadémia tagja lett, majd 1912-től a budapesti tudományegyetem növényrendszertani és növényföldrajzi tanszékének tanára 1940-es nyugdíjba vonulásáig. Munkássága igen kiterjedt volt a növényszövegetan, a paleobotanika, a növényföldrajz, a rendszertan területén, de foglalkozott gombákkal, erdészeti szakirodalommal is. Két háború közötti munkásságában – mint az a honi tájleíró irodalomban bevett volt – dominált az Alföld kutatása. Tudományszervezőnek sem volt utolsó: nemzetközi rangra emelte intézetét, fáradhatatlanul gyarapította gyűjteményét: utóbbiak 40 ezer növényt, 9 ezer kötetes könyvtárat és 2600 darabos paleobotanikai gyűjteményt számláltak; emellett Tuzson János Taron faiskolát létesített kutatásaihoz és gyógynövény-nemesítéssel is foglalkozott. 1943-ban hunyt el Budapesten.

A botanikus 1912 nyarán, az MTA támogatásával és két kollégája kíséretében (egyiküket a főváros küldte, a másikat a földművelésügyi minisztérium – és most hagyjuk a jelenkori párhuzamokat) nagy tudományos körútra indult a cári Oroszországba. Azon kevés állam egyikébe a korabeli Európában, ahová az Osztrák–Magyar Monarchia állampolgárainak útlevél kellett. Szentpétervárról (itt a botanikus megragadta az alkalmat, hogy tanulmányozza a Finn-öböl dűnéinek flóráját) Moszkvába, majd Voronyezsbe ment a kicsiny expedíció, itt fogott bele tulajdonképpeni feladatába, a sztyeppe növényeinek és talajának vizsgálatába. Innen mentek – csaknem három napot vonatozva – Orenburgba, ahol a kirgiz puszták tanulmányozása lett a feladatuk. Az Ural folyón átkelve, e helybeli zemsztvó-hivatal által melléjük adott két kultúrmérnök és egy csendőr kíséretében földrajzi értelemben is átkeltek Ázsiába.

„A kirgizek előzékeny, szíves emberek – írta benyomásairól jelentésében* az utazó. – Lóháton járva be mezőiket, ha bennünket megpillantottak, felénk tartva »aman« üdvözlétük kíséretében bizalmasan nyújtottak kezét és szívesen láttak jurtáinkban.” Innen, behatolva a kazak pusztákra, Aktyubinszk érintésével Celkarba érkezett a kis csapat, hogy az Aral-tó és Kaszpi-tenger közé eső puszták növényeit kutassa fel. Majd Szamarán keresztül Asztrahánba érkezve a hatalmas kiterjedésű sztyeppe nyugati szegélyét is bejárták. Az innen Caricinbe (a mai Volgográdba) vezető út viselte meg az utazókat – bár addig sem volt könnyű dolguk. Egy ízben 24 órára börtönbe zárták őket („jogosan” – jegyzi meg engedékenyen Tuzson János), küzdeniük kellett a rendkívül szélsőséges időjárási viszonyokkal, a szúnyogokkal, a Caricin-környéki mocsarak egészségtelen kipárolgá-

* Dr. TUZSON János: *Jelentés oroszországi utamról*, klny. az Akadémia Értesítő 277. számából, Hornyánszky Viktor cs. és kir. udvari könyvnyomdája, Budapest, 1912.

saival. Az Azovi- és a Fekete-tenger környékén végzendő felmérések céljából Kherszon felé vették az útjukat (véltetően itt készült a borítónkon is látható autós felvétel: ekkor a helyi múzeum igazgatója sietett segítségükre járművével). A május 26-án indult expedíció végül egy hét híján két hónappal később, július 19-én érkezett vissza – Lemberg érintésével – Budapestre.

Tuzson lelkes fényképész volt: azon felvételeit válogattuk be összeállításunkba, amelyek nem a növényvilágot, hanem éppenséggel az embereket és a tájakat mutatják be. A tudóst a képek tanúsága szerint lenyűgözte a végtelen tér, a Volga mögötti sztyeppei területek lakóinak szilajsága és a korszak Oroszországban is rohamosan terjedő technikai vívmányai: a vonat és az autó.

Az üveglapokra készített felvételek a szerző egykori tanszékének elköltöztetése során gazdátlanul maradtak. Ezeket egy áldozatkész muzeológus, Somlyay Lajos mentette meg, aki digitalizálás, azonosítás céljából juttatta vissza a Tuzson család tagjaihoz. Az ő engedélyükkel közlünk most ezekből egy válogatást.

Szélmalom Kherszon város határában